

Somero

*Esayi da Albert Camus,
tradukita ad Ido*

Internaciona linguo Ido

L'Enigmato

da Albert Camus

Ondi de sunlumo, falanta de la cielo, feroce rikochas sur la ruro cirkum ni. Omno quieteskas koram ica bruiso, e Monto Luberon, ibe, esas nur vasta bloko de silenco quan me askoltas sencese. Me askoltas sorgoze, ulu kuras a me de fore, amiki nevidebla advokas me, mea joyo kreskas, la sama joyo kam yari ante nun. Ankore unfoye, felica enigmato helpas me komprenar omno.

Ube esas l'absurdeso di la mondo? En ca brilanta glorio, od en la memoro di lua absenteso? Quale, kun tanta suno en mea memoro, me povis kredar sensencajo? Homi cirkum me astonesas; kelkafoye, anke me. Me povus dicar a li, quale me

dicas a me ipsa, ke esis fakte la suno qua helpis me, e ke la dikeso ipsa di lua lumo koagulas l'universo e lua formi a dazlanta nigreso. Ma co esas dicebla altramaniere, e me dezirus, koram ica blanka e nigra klareso qua che me esis sempre ta di vereso, explikar simpla-maniere quon me sentas pri ca absurdeso, quan me konocas tro bone por permissar altru parolar pri ol ye maniero tro simpla. Pluse, la fakto ipsa ke ni priparolas ol, retroduktos ni a la suno.

Nulu povas savar quon lu esas. Ma kelkafoye ulu povas savar quon lu ne esas. On volas ke ta, qua ankore serchas, ja atingis sua konkluzi. Mil voci ja informas lu, quon lu trovis, e tamen lu savas ke li esas nejusta. Ka lu devas durar serchar e lasar li parolar? Nature. Ma, de tempo a tempo, ni mustas defensar ni. Me ne savas quon me serchas, me nomas olprudente. Me retraktas quon me dicis, me repetas me. Me iras addope ed adavane. On tamen pregas me furnisar la

nomo, o nomi, fine. Lore me objeccionas; ka kozi ne perdesas kande li recevas nomo? Yen, adminine, to quon me povas probar dicar.

Segun amiko mea, viro sempre havas du karakteri: lua propra, e ta quan lua spozino kredas ke lu havas. Se ni remplasigas lua spozino per la socio, ni komprenos quale ula ekspresuro, uzata da skribisto por deskriptar tota kunteksto de emoci, povas izolesar per quale on prikomentas ol e prizentas ol ad olua autoro kande lu probas parolar pri ulo altra. Vorti simil-esas agi: "Ka vu esas la patro di ca puero?" "Yes." "Takaze il esas vua filiulo." "Ne esas tante simpla, tote ne!" Tale Gérard de Nerval, dum sordida nokto, pendigis su dufoye, unfoye por su ipsa, pro ke il esis nefelica, e duesmafoye por sua legendo, qua nun helpas ula homi vivar. Nulu povas skribar pri vera nefeliceso, o pri certena instanti de feliceso, e me ne probos hike. Ma, pri legendi, ni povas

deskriptar li, e, adminime dum instanto, kredar ke ni despruvis li.

Skribisto skribas grandaparte por lektesar. (Pri ti qui negas to, ni admirez li ma ne kredez li.) Ma sempre plu ofte, en Francia, lu skribas por obtenar ta fina konsekraco trovebla ye ne lektesar. Del instanto, fakte, ke lu povas provizar la materio por pitoreska artiklo en un ek nia populara jurnali, lu probable ja konocesas da pasable multa homi, qui nultempe lektos lua verki nam li kontentigos su per savar lua nomo e lektar to quon altri skribas pri lu. De lore, il konocesos (ed obliviesos) ne pro quon il esas, ma pro l'imajo quan ula jurnalista kreis por lu. Por konocesar pro literaturo, konseque, ne plus esas necesa skribar libri. Suficas ke la publiko kredas ke on skribis un libro, mencionesar en la vesperala jurnali, e sur to on povas repozar dum onua cetera vivo.

Sendubite ica reputeso, granda o mikra, esos nemeritata. Ma quon on povas agar? Ni prefere agnoskez ke ca nekomodeso povas esar salutara. Mediki savas ke certena maladesi esas dezirinda: li provizas, suamaniere, kompenso ye funkcionala problemo qua, sen li, expresus su per plu grava trublo. Tale esas fortuneza konstipesi ed oportuna artrito. L'inundo de vorti e hastoza judiki, qua nunadie dronas omna publika aktiveso per oceano de frivoleso, adminime dotas la franca skribisto per modesteso quan lu konstante bezonas en naciono qua, pluse, donas troa importo a lua profesiono. Vidar onua nomo en du o tri jurnali quin me povus mencionar, esas tante severa aflikteso ke lo mustas adportar ula spiritala avantajo. Ni do laudez la socio, qua docas ni omnadie, per sua homaji, ke la grandeso quan ol adoras esas senvalora. Kam plu lauta esas sono, tam plu rapide ol mortas. Ol pensigas a ta filaso-fairo quan Alexandro VI ofte bruligis koram su, por memorigar

su ke omna glorio di ca mondo desapararas quale fumo.

Ma to esas sat multa ironio. Suficas, tarlate, dicar ke artisto devas gaye rezignar a permisar ta, qua segun lua savo esas nemeritita imajo di su, jacar en la varteyi di dentisti e kuafisti. Ibe me lektis pri segunmoda auro qua omnanokte prezidis Bakanala orgii, ube nimfi portis nulo ecepte sua hararo e fauni havis obskura e mortigiva ungli. On sendubite questionus su quale il trovis la tempo por skribar serio de libri qui plenigis plura tabuli en biblioteko. Ta skribisto, fakte, quale multa lua kolegi, dormas dumnokte por dum longa hori singladie laborar ye sua skribtablo, e drinkas *Vichy-aquo* por ne strenar sua hepato. To ne preventas la mezvalora franco, di qua la Saharana sobreso e manio pri neteso esas bone konocata, indignar pro l'ideo ke nia skribisti devas docar homi drinkar e ne lavar su. Ne mankas exempli. Me ipsa povas donar ecelanta recepto por quale

sekurigar reputeso di austereso tre chipe. Me fakte ipsa havas tala reputeso, quo esas enorma amuzo-fonto por mea amiki (segun me, ol esas embaraso-fonto, nam me savas quante poke me meritas ol.) On bezonas, exemple, nur refuzar la honoro di dinear kun jurnal-redaktero, pri qua on ne havas alta opiniono. Mem simpla deco ne povas imaginesar ecepte per refero ad ula maladeso dil anmo. Omnakeze, nulu imaginos ke, se on refuzas ta dineo, to esas ne nur pro ke on ne havas alta opiniono pri lu, ma anke pro ke onua maxim granda timo esas tedesar - e quo esas plu tedanta kam tipala Parisana dineo?

Ni mustas do rezignar. Ma de tempo a tempo on povas probar riajustar l'apuntilo, e repetar ke on ne sempre povas esar piktisto di lo absurda, e ke nulu povas kredar literaturo di desespero. Nature, esas sempre posibla skribar, o skribir, esayo pri la nociono di lo absurda. Ma on ya povas skribar pri incesto sen jetir su

adsur sua desfortunoza fratino; e me nulaloke lektis ke Sofoklo pensis pri ocidar sua patro e deshonorizar sua matro. L'ideo ke omna skribisto necese skribas pri su ipsa e deskriptas su en sua libri esas puerala nociono quan ni heredis de Romantikismo. Esas nule neposibla, kontree, ke skribisto interesesus precipue pri altra homi, o pri sua tempo, o pri familiara miti. Mem se lu ya deskriptas su, nur rare lu revelas sua vera naturo. La verki da homo ofte sequas la traci di lua nostalgio o lua tenteso, preske nultempe lua propra historio, aparte kande li asertas esar autobiografiala. Nulu audacis deskriptar su, quale lu vere esas.

Tilgrade lo esas posibla, me, kontree, dezirabus esar objektala skribisto. Per objektala skribisto me intencas, autoro qua selektas temi sen irgatempe uzar su ipsa kom temo. Ma la moderna manio di identigar l'autoro kun lua temaro ne povas permisar lu juar ica relativa libereso. Tale on divenas profeto di lo absurda. Ma quon

me agis ecepte rezonar pri ideo quan me trovis en la stradi di mea tempo? Esas nedicenda ke me e mea tota generaciono nutris ica ideo (e ke parto de me ankore nutras ol). Me, tamen, pozis ol sat fore de me por analizar ol e decidir pri olua logiko. Omno quon me povis skribar depose suficas por pruvar ico. Ma esas plu komoda explotar trivialajo kam nuanco. Li selektas la trivialajo: do me restas absurda.

Quon valoras dicar ankore unfoye ke en l'experienco qua interesis me, e pri qua me skribis, on darfes konsiderar lo absurda nur kom departeyo - malgre ke la memoro e sento di ol ankore akompanas la plu tarda etapi dil argumento? Simile, kun la necesa sentimento di proporciono, Karteziana dubito, quo esas sistemala, ne suficas por skeptikigar Descartes. Omnakaze, quale on povus restriktar su a dicar, ke omno esas sensenca, e ni devas plunjar aden absoluta desespero? Sen irar a la kerno dil afero, on darfes adminime

remarkar ke, samsence kam esas nula absoluta materialismo, nam por nur formacar ica vorto mustas existir ulo altra kam materio, esas anke nula tota nihilismo. Tam balde kam on asertas ke omno esas sensenca, on expresas ulo sencoza. Refuzar vidar en la mondo omna signifiko implikas abolisar omna valoro-judiki. Ma vivar e manjar, exemple, esas ipsa valoro-judiko. On selektas durar vivar kande on ne permisas su mortar pro hungro, ed on konseque agnoskas ke la vivo havas adminime relativa valoro. Quon, fakte, signifikas literaturo di desespero? Desespero tacas. Pluse, mem taco esas sencoza se onua okuli parolas. Vera desespero esas l'agonio di morto, la tombo o l'abismo. Se ol parolas, se ol rezonas, precipue se ol skribas, quik frato extensas sua manuo, l'arboro justifikesas, amo naskas. Literaturo di desespero esas kontredico.

Nature, certa optimismo ne esas mea specaleso. Quale omna viri di mea evo,

me kreskis inter la soni dil tamburi dil Unesma Mondo-Milito, e nia historio depos lore restas homicido, neyusteso o violento. Ma vera pesimismo, quo ya existas, esas adicionar ulo ad omna ca krueleso e shamo. Mealatere, me nultempe cesis luktar kontre ca deshono, e me odias nur lo kruela. En nia maxim tenebroza nihilismo me serchis nur motivi por preterirar ol. Ne, me adjuntas, per vertuo, nek per rara eleveso dil anmo, ma per instintala fideleso a lumo en qua me naskis, ed en qua dum mili de yari homi lernis bonvenigar la vivo mem dum sufro. Aeschylus esas ofte plena de desespero, ma il varsas lumo e varmeso. Ye la centro di lua universo, ni trovas ne senkarna sensencajo ma enigmato, to esas, senco defacile dechifrebla pro ke ol dazlas ni. E, simile, la desnobla ma tamen obstinema filii di Grekia qui ankore transvivas en ca magra yarcento, forsan ankore por li ca historio esas tro varmega, tamen li subisas la doloro pro ke li volas komprenar ol. Ye la centro di nia laboro, mal-

gre tenebroza, brilas neexhaustebla suno, la sama suno qua krias hodie trans la kolini e planaji.

Pos to, la filaso-fairo darfas brular. Quon importas nia imajo e nia uzurpi? To quon ni esas, quon ni mustas esar, suficas por plenigar nia vivi ed okupar nia forteso. Paris esas marveloza kaverno, ed olua homi, vidanta sua propra ombri sur la fora muro, supozas ke oli esas la unika realeso. Lo sama veresas pri la stranja ed efemera famo quan ica urbo grantas. Ma ni lernis, ke fore de Paris esas lumo dop ni, e ni mustas turnar e forjetar nia kateni por direte regardar ol; ke nia tasko esas, ante nia morto, serchar omna vorti posibla por nomizar ol. Singla artiso sendubite persequas sua vereso. Se lu esas bona artisto, per singla verko lu pluproximeskas ol, od adminime la verko ipsa pluproximeskas ica centro, ica enterigita suno ube omno mustas uldie brular. Se lu esas mezvalora, per singla verko lu pluforeskas ol, la centro esas lore

omnaloke, la lumo frakosas. Ma la sola homi qui povas helpar l'artista dum lua obstinema sercho esas ti qui amas lu, e ti qui, ispa amanti o kreeri, trovas en sua propra pasiono la mezuro di omna pasiono, e lore povas judikar.

Yes, omna ca bruiso ... kande paco esas amar e krear silence. Ma ni mustas lernar patienteso. Ankore unistante, la suno tacigas ni.

1950

(Tradukita da James Chandler.)

James Chandler 03-Sep-18